

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนในตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

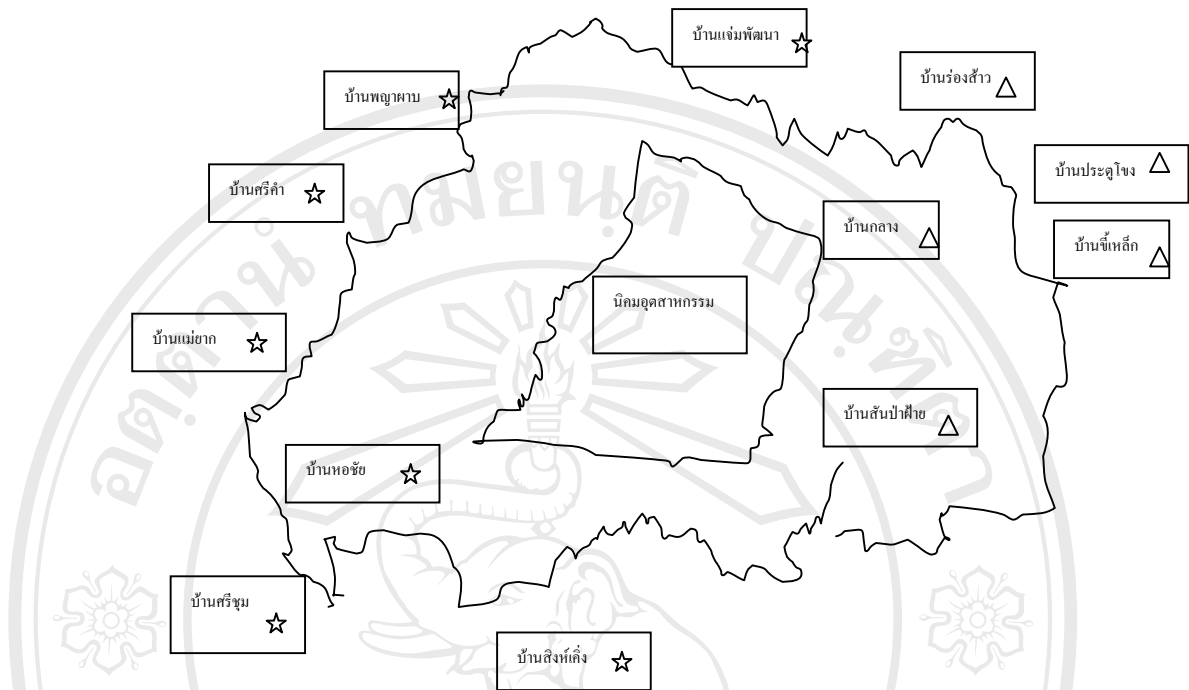
แหล่งข้อมูลในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนในตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาใช้ทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนใน 12 หมู่บ้านของชุมชนตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา นโยบายการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนใน 12 หมู่บ้านของชุมชนตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 1,683 ครัวเรือน โดยมีวิธีการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. จัดกลุ่มพื้นที่ของ 12 หมู่บ้าน ในตำบลบ้านกลาง ซึ่งมี ประชากร 1,683 ครัวเรือน เป็นเขตหมู่บ้านใกล้และห่างไกลนิคมอุตสาหกรรม (แผนภาพที่ 1)
 - 1.1 หมู่บ้านใกล้นิคมคือมีที่ตั้งห่างจากนิคมอุตสาหกรรมในรัศมี 10 กิโลเมตร ได้แก่ 1) บ้านจี้เหล็ก 2) บ้านสันป่าฝ้าย 3) บ้านร่องสาว 4) บ้านกลาง และ 5) บ้านประตู่โจง
 - 1.2 หมู่บ้านห่างไกลนิคมอุตสาหกรรมในรัศมี 30 กิโลเมตร ได้แก่ 1) บ้านพญาผาบ 2) บ้านศรีคำ 3) บ้านศรีชุม 4) บ้านสิงห์เค็ง 5) บ้านแม่ยาก 6) บ้านหอชัย

แผนภาพ 1 แผนผังแสดงที่ตั้งหมู่บ้านในการศึกษา

- หมายเหตุ :-
1. หมู่บ้านห่างไกล ☆
 2. หมู่บ้านใกล้ △

จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งในเขตใกล้และไกลนิคมอุตสาหกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

หมู่บ้านที่อยู่ใกล้นิคมอุตสาหกรรมลำพูน

1. บ้านจี้เหล็ก หมู่ที่ 3 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 538 คน จำนวนหลังคาเรือน 136 หลังคาเรือน
2. บ้านสันป่าฝ้าย หมู่ที่ 4 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 516 คน จำนวนหลังคาเรือน 161 หลังคาเรือน
3. บ้านร่องส้าว หมู่ที่ 7 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 910 คน จำนวนหลังคาเรือน 249 หลังคาเรือน
4. บ้านกลาง หมู่ที่ 9 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 311 คน จำนวนหลังคาเรือน 90 หลังคาเรือน

5. บ้านประจุกอง หมู่ที่ 10 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 373 คน จำนวนหลังคาเรือน 128 หลังคาเรือน

หมู่บ้านห่างไกลนิคมอุตสาหกรรมลำพูน

1. บ้านพญาผาบ หมู่ที่ 1 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 616 คน จำนวนหลังคาเรือน 172 หลังคาเรือน

2. บ้านศรีคำ หมู่ที่ 2 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 429 คน จำนวนหลังคาเรือน 120 หลังคาเรือน

3. บ้านศรีชุม หมู่ที่ 5 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 628 คน จำนวนหลังคาเรือน 175 หลังคาเรือน

4. บ้านสิงห์เค็ง หมู่ที่ 6 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 910 คน จำนวนหลังคาเรือน 249 หลังคาเรือน

5. บ้านแม่ยาก หมู่ที่ 8 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 487 คน จำนวนหลังคาเรือน 130 หลังคาเรือน

6. บ้านหอชัย หมู่ที่ 11 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 257 คน จำนวนหลังคาเรือน 73 หลังคาเรือน

7. บ้านแจ่มพัฒนา หมู่ที่ 12 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 452 คน จำนวนหลังคาเรือน 134 หลังคาเรือน

2. ผู้ศึกษาหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม จากตาราง Krejcie & Morgan (ต่าย เชียงฉี, 2543) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนประชากร 1,817 ครัวเรือน ได้จำนวนตัวอย่าง 320 ครัวเรือน จากนั้นนำมาหาสัดส่วนระหว่างจำนวนประชากร เทียบกับจำนวนตัวอย่างรายหมู่บ้าน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามตาราง 3.1

ตาราง 3.1 จำนวนครัวเรือนประชากร และครัวเรือนตัวอย่างหมู่บ้านใกล้และไกลนิกมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
1. หมู่บ้านที่อยู่ใกล้นิกมฯ		
หมู่ที่ 3 บ้านจี้เหล็ก	136	24
หมู่ที่ 4 บ้านสันป่าฝ้าย	161	28
หมู่ที่ 7 บ้านร่องส้าว	249	44
หมู่ที่ 9 บ้านกลาง	90	16
หมู่ที่ 10 บ้านประตู่โจง	128	23
2. หมู่บ้านที่อยู่ไกลนิกมฯ		
หมู่ที่ 1 บ้านพญาผาบ	172	30
หมู่ที่ 2 บ้านศรีคำ	120	21
หมู่ที่ 5 บ้านศรีชุม	175	31
หมู่ที่ 6 บ้านสิงห์เค็ง	249	44
หมู่ที่ 8 บ้านแม่ยาก	130	23
หมู่ที่ 11 บ้านหอชัย	73	13
หมู่ที่ 12 บ้านแจ่มพัฒนา	134	24
รวมทั้งสิ้น	1,817	320

3. สุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยกำหนดช่วงห่างของการสุ่ม ดังนี้

$$\text{ช่วงห่างการสุ่ม} = \frac{320}{1,817} = 5.67$$

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ศึกษาจะทำการเก็บข้อมูล 5 หลังคาเรือน เว้นช่วงต่อกัน

3.3 เครื่องมือและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือน ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ใช้เก็บข้อมูลจาก หัวหน้าครัวเรือน ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษา ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ภูมิฐานะ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ตำแหน่งทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ความรู้ความเข้าใจ และการได้รับข่าวสาร

ตอนที่ 2 ระดับการรับรู้ความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ เพื่อประเมินระดับความรุนแรงของปัญหาตามการรับรู้ของหัวหน้าชุมชน ตามสภาพปัญหาปัจจุบันของสิ่งแวดล้อมในชุมชน และความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาขึ้น โดยกำหนดระดับความรุนแรงของปัญหาและระดับความเสี่ยงในความหมาย ดังนี้

ระดับน้อย หมายถึง ปัญหากระทบ/ครอบคลุมไม่ถึงครัวเรือน และน้อยกว่า 1 สัปดาห์ หรือความเสี่ยงที่ปัญหาจะเกิดขึ้นหลัง 6 เดือน กำหนดการให้คะแนน 1 คะแนน

ระดับพอสมควร หมายถึง ปัญหากระทบ/ครอบคลุมไม่ถึงครึ่งชุมชน และนานระหว่าง 1-2 สัปดาห์ หรือความเสี่ยงที่ปัญหาจะเกิดขึ้นไม่เกิน 6 เดือนข้างหน้า กำหนดการให้คะแนน 2 คะแนน

ระดับมาก หมายถึง ปัญหากระทบ/ครอบคลุมเกินครึ่งชุมชน และนานเกิน 2 สัปดาห์ หรือความเสี่ยงที่ปัญหาจะเกิดขึ้นใน 1 เดือนข้างหน้า กำหนดการให้คะแนน 3 คะแนน

ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเข้าใจและพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะหรือของเหลือใช้จากครัวเรือนและอุตสาหกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

- การวัดความรู้ความเข้าใจใช้แบบสอบถามลักษณะแบบเลือกตอบ โดยสอบถามถึงวิธีการที่ควรกำจัดขยะหรือของเหลือใช้ทั้งจากครัวเรือนและจากอุตสาหกรรม ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ คือ ผู้ที่สามารถเลือกตอบวิธีการที่ควรกำจัดขยะหรือของเหลือใช้ทั้งจากครัวเรือนและจากอุตสาหกรรมได้อย่างเหมาะสม ให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน จำนวนข้อคำถาม 20 ข้อ

- การวัดพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะหรือของเหลือใช้จากครัวเรือน ใช้แบบสอบถามลักษณะแบบเลือกตอบ โดยสอบถามถึงวิธีการที่ใช้กำจัดขยะหรือของเหลือใช้จากครัวเรือน 14 ชนิด ผู้ที่มีพฤติกรรมการจัดการขยะหรือของเหลือใช้จากครัวเรือนเหมาะสม คือ สามารถ

เลือกวิธีการจัดการได้อย่างเหมาะสมตามชนิดของขยะหรือของเหลือใช้ ให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน จำนวนข้อคำถาม 14 ข้อ

ตอนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในขั้นตอนการวางแผนการดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ โดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมในความหมาย ดังนี้

มีส่วนร่วมน้อย หมายถึง มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 1-39 ครั้ง ในรอบปี พ.ศ.2546 -2547 กำหนดการให้คะแนน 1 คะแนน

มีส่วนร่วมพอสมควร หมายถึง มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 40-59 ครั้ง ในรอบปี พ.ศ.2546 -2547 กำหนดการให้คะแนน 2 คะแนน

มีส่วนร่วมมาก หมายถึง มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 60-100 ครั้ง ในรอบปี พ.ศ. 2546 -2547 กำหนดการให้คะแนน 3 คะแนน

การกำหนดเกณฑ์อธิบายการมีส่วนร่วมเป็นเกณฑ์ที่ ออบต. จัดประชุมชุมชนเพื่อร่วมกันกำหนดขึ้นตามความเห็นชอบของชุมชน

การสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดประเด็นสำคัญตามประเด็นที่ต้องการศึกษา
2. ศึกษารูปแบบของแบบสอบถามรวมถึงการจัดทำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ
3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง
4. นำแบบสอบถามเสนอต่อประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
5. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ศึกษาและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือน โดยแจกแบบสอบถามแก่หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างในช่วงเวลาที่มีผู้ตอบอยู่ที่พักและสะดวกให้ข้อมูล แล้วรอเก็บกลับมาในทันทีที่ผู้ตอบเสร็จ
2. ทำการตรวจสอบข้อมูลให้ครบถ้วน สมบูรณ์ ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for the Social Sciences (SPSS for Windows) ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคลด้านเศรษฐกิจสังคม ความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะจากครัวเรือน และ พฤติกรรมการจัดการขยะจากครัวเรือน วิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและบรรยายประกอบ

2. ระดับการรับรู้ความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviations) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.66 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการน้อย/มีความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.67 ถึง 2.33 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการ/มีความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนพอสมควร

ค่าเฉลี่ย 2.34 ถึง 3.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการมาก/มีความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาก

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน มีดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนกับระดับการมีส่วนร่วม ทดสอบด้วยไคสแควร์ (Chi-Square : χ^2)

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะจากครัวเรือนและอุตสาหกรรม พฤติกรรมการจัดการขยะจากครัวเรือน และการรับรู้ความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน อธิบายค่าความสัมพันธ์โดยสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient : r_{xy})

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกับระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่ออธิบายถึงผลของปัจจัยภายนอกที่น่าจะส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน